

УДК 502./504:7.012:76:378.22

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)-219-234](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-219-234)

Сорочинська Оксана Андріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, тел.: (0412) 43–14–17, <https://orcid.org/0000-0003-4823-1089>

Танська Валентина Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, тел.: (0412) 43–14–17, <https://orcid.org/0000-0002-6496-0145>

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГРАФІЧНИХ ДИЗАЙНЕРІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ролі екологічної складової в підготовці майбутніх графічних дизайнерів у закладах вищої освіти. Визначено ключову роль закладів вищої освіти у формуванні екологічної свідомості здобувачів вищої освіти та інтеграції екологічних принципів у освітній процес.

Автори досліджують концептуальні засади екологічної освіти для графічних дизайнерів, акцентуючи увагу на міждисциплінарному підході та використанні сучасних технологій до формування екологічної компетентності, що передбачає поєднання графічного дизайну, екології, економіки та інженерії. Також автори акцентують увагу на необхідності інтеграції екологічних знань у навчальні програми для забезпечення сталого розвитку та підвищення професійної компетентності фахівців. Зазначено, що професійна діяльність графічних дизайнерів суттєво впливає на формування візуальної культури та екологічних цінностей суспільства, що зумовлює потребу в їхній екологічній підготовці.

Розглянуто сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією, урбанізацією та екологічною кризою, що вимагають від дизайнерів усвідомленого підходу до використання ресурсів і технологій. Визначено основні напрями вдосконалення професійної підготовки дизайнерів, серед яких: впровадження освітніх компонент, орієнтованих на екологічний дизайн, розвиток критичного мислення та креативних навичок, а також застосування інноваційних методик навчання. Особливу увагу приділено аналізу ролі графічного дизайну у формуванні суспільних цінностей і впливі на навколишнє середовище.

Автори підкреслюють важливість поєднання теоретичних знань та практичних навичок для створення стійких дизайнерських рішень, які відповідають

сучасним викликам ринку праці. Узагальнено особливості екологічної складової підготовки майбутніх графічних дизайнерів у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Запропонована модель підготовки включає інтерактивні форми навчання, зокрема кейс–стаді, проєктно–орієнтоване навчання, командні роботи. У статті розкрито вплив екологічних знань на професійне становлення графічних дизайнерів. Особлива увага приділена використанню екологічно безпечних матеріалів, принципам економії ресурсів та утилізації, а також створенню дизайну, який сприяє поширенню ідей сталого розвитку. Розглянуто приклади успішного впровадження екологічних проєктів у професійну підготовку студентів–дизайнерів.

Ключові слова: графічний дизайн, дизайн, дизайн–освіта, заклад вищої освіти, екологія, екологічна освіта, екологічні проблеми, екологічна компетентність, професійна підготовка, сталий розвиток.

Sorochynska Oksana Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Preschool and Inclusive Education, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, tel.: (0412) 43–14–17, <https://orcid.org/0000–0003–4823–1089>

Tanska Valentyna Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, tel.: (0412) 43–14–17, <https://orcid.org/0000–0002–6496–0145>

ECOLOGICAL COMPONENT OF TRAINING FUTURE GRAPHIC DESIGNERS IN A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Abstract. The article is devoted to the study of the role of the environmental component in the training of future graphic designers in higher education institutions. The key role of higher education institutions in the formation of environmental awareness of higher education students and the integration of environmental principles into the educational process is determined.

The authors explore the conceptual foundations of environmental education for graphic designers, focusing on an interdisciplinary approach and the use of modern technologies to the formation of environmental competence, which involves the combination of graphic design, ecology, economics and engineering. The authors also emphasize the need to integrate environmental knowledge into curricula to ensure sustainable development and increase the professional competence of specialists. It is noted that the professional activities of graphic designers significantly affect the formation of visual culture and environmental values of society, which determines the need for their environmental training.

The article considers modern challenges associated with globalization, urbanization and the environmental crisis, which require designers to adopt a conscious approach to the use of resources and technologies. The main directions for improving the professional training of designers are identified, including: the introduction of educational components focused on ecological design, the development of critical thinking and creative skills, as well as the use of innovative teaching methods. Particular attention is paid to the analysis of the role of graphic design in the formation of social values and the impact on the environment. The authors emphasize the importance of combining theoretical knowledge and practical skills to create sustainable design solutions that meet modern labor market challenges. The features of the ecological component of the training of future graphic designers at Ivan Franko Zhytomyr State University are summarized. The proposed training model includes interactive forms of learning, in particular case studies, project-based learning, and teamwork. The article reveals the influence of environmental knowledge on the professional development of graphic designers. Special attention is paid to the use of environmentally friendly materials, the principles of resource conservation and recycling, as well as the creation of design that promotes the spread of ideas of sustainable development. Examples of successful implementation of environmental projects in the professional training of design students are considered.

Keywords: graphic design, design, design education, higher education institution, ecology, environmental education, environmental problems, environmental competence, professional training, sustainable development.

Постановка проблеми. Сучасні виклики глобалізації, урбанізації та екологічної кризи вимагають перегляду традиційних підходів до професійної підготовки фахівців, зокрема у сфері графічного дизайну. Графічні дизайнери відіграють важливу роль у створенні візуальної культури, яка впливає на споживчі звички, формування цінностей суспільства та ставлення до навколишнього середовища. Проте водночас їх діяльність може бути джерелом негативного впливу на довкілля через використання ресурсів, матеріалів та технологій. У цьому контексті важливою стає інтеграція екологічної складової у процес підготовки майбутніх фахівців для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Попри значний потенціал графічного дизайну у вирішенні екологічних проблем, нинішній стан професійної освіти часто не приділяє достатньої уваги екологічній складовій підготовки майбутніх фахівців у закладі вищої освіти (ЗВО). Навчальні програми зазвичай зосереджені на розвитку технічних та творчих навичок, проте недостатньо інтегрують екологічні аспекти, такі як вибір екологічно безпечних матеріалів, оптимізація процесів створення продукції, мінімізація відходів та розробка сталих дизайнерських рішень.

В умовах зростаючої конкуренції на ринку праці екологічна свідомість і здатність створювати проекти, орієнтовані на принципи сталого розвитку, стають важливими критеріями професійної компетентності графічних дизайнерів. Таким чином, виникає потреба у ґрунтовному дослідженні сучасних підходів до інтеграції екологічної складової у підготовку майбутніх дизайнерів, розробці ефективних методик навчання та впровадженні екологічної культури в освітній процес. Тому зазначена проблема вимагає вирішення завдань, пов'язаних із визначенням ролі екологічної складової в системі професійної підготовки, аналізом нормативних документів та освітніх стандартів, а також розробкою рекомендацій щодо формування екологічної компетентності майбутніх графічних дизайнерів. Це створює умови для забезпечення сталого розвитку суспільства та підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних відповідати сучасним вимогам ринку праці.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Екологічна складова освіти є важливою темою для дослідників у контексті підготовки фахівців різних галузей. Вона здобула особливу актуальність у сфері дизайну, зокрема графічного, де поєднується креативність і технічне втілення ідей із урахуванням впливу на навколишнє середовище. Методологічні засади процесу професійної підготовки майбутніх дизайнерів вивчали Л. Оршанський, С. Чирчик [9; 21]. Теоретико–методологічні засади екологічної освіти дизайнерів висвітлені в працях О. Фурси, В. Даниленко, Н. Бондаренко та О. Пасько [2; 4; 19]. Зокрема, О. Фурса досліджує концептуальні основи екологічної підготовки дизайнерів, наголошуючи на необхідності системного підходу до формування екологічної компетентності [19, с. 172–180.]. У науковому доробку В. Даниленко спостерігаємо ретроспективний аналіз підготовки дизайнерів в Україні в порівнянні з закордонними, з акцентом на збільшенні кількості ЗВО, які готують фахівців дизайн–індустрії та розширенні дизайнерських спеціалізацій. Окрім того науковець акцентує увагу на екологічному аспекті підготовки майбутніх дизайнерів, формуванні екологічного мислення шляхом інтеграції в навчальні програми спеціалізованих дисциплін, проектів та екологічно орієнтованих підходів до дизайну [4, с. 5–10].

У науковій статті «Генезис підготовки фахівця–дизайнера» О. Єршова розглядає шляхи розвитку дизайнерської освіти, історію створення світових навчальних закладів XIX–XX ст., систему підготовки дизайнерів в країнах Європи, США [6, с. 91–100.]. У статті В. Прусака «Становлення та розвиток дизайн–освіти в Україні (кінець XX – початок XXI ст.)» розглядається еволюція дизайн–освіти в Україні, що є важливим для розуміння контексту підготовки дизайнерів, хоча екологічні аспекти безпосередньо не аналізуються [11, с. 71–82].

У статті Н. Бондаренко та О. Пасько «Своєрідність професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну у закладах вищої освіти» узагальнено погляди щодо ключових компетентностей сучасного дизайнера [2, с. 57–59].

Проблематика інтеграції екологічної складової у підготовку майбутніх графічних дизайнерів у закладах вищої освіти є відносно новою та малодослідженою в українському науковому просторі. Однак, існують окремі праці, що торкаються суміжних аспектів дизайн–освіти та екологічного дизайну. Аспекти формування екологічної компетентності майбутніх дизайнерів висвітлені у працях О. Бойчука, зокрема через реалізацію міждисциплінарного підходу до формування екологічної свідомості дизайнерів. Марта Візер у статті «Екологічний графічний дизайн» розглядає підходи щодо формування екологічної відповідальності у графічному дизайні та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище [8, с. 233–235]. С. Прищенко досліджує методи формування екологічної культури майбутніх графічних дизайнерів через призму колористики та візуальної комунікації, зокрема плакат.

Практична підготовка та методичне забезпечення були предметом дослідження Н. Сбітневої, Г. Брюханової. Основний акцент у підготовці дизайнерів вони роблять на використанні елементів проектного навчання, кейс–методу, ділових ігор, майстер–класів від практикуючих дизайнерів, навчальних практиках на виробництві та ін. [3, с. 113–117]. У дослідженні С. Прищенко виділено тенденції в підготовці дизайнерів: міждисциплінарний підхід, індивідуалізація навчання, практико–орієнтоване навчання, інтеграція з бізнес–середовищем.

Аналіз наукових джерел свідчить про значний інтерес до екологічної складової освіти у сфері дизайну. Проте залишається недостатньо дослідженим питання інтеграції екологічних аспектів саме у професійну підготовку графічних дизайнерів у вітчизняних закладах вищої освіти. Це визначає подальшу потребу у розробці моделі професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладі вищої освіти із врахуванням екологічних принципів.

Мета дослідження – визначення ролі екологічної складової у підготовці майбутніх графічних дизайнерів у закладах вищої освіти, аналіз сучасних підходів до інтеграції екологічних знань у освітній процес професійної підготовки в контексті забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності на ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ стикається з глобальними екологічними викликами, і професія графічного дизайнера відіграє важливу роль у впровадженні сталих практик та збереженні довкілля. Графічний дизайнер не лише створює естетично привабливі продукти, але й має можливість впливати на свідомість споживачів, компаній та суспільства в цілому.

Аналіз наукових робіт В. Даниленко засвідчив, що за останні 25 років кількість закладів вищої освіти, що готують дизайнерів в Україні, зростає в десятки разів. Сьогодні в країні більше 40 закладів вищої освіти, які готують

дизайнерів, що є співставним із показниками провідних європейських країн, а в деяких випадках навіть перевищує їх. Також значно розширився спектр дизайнерських спеціалізацій. До традиційних напрямів, як–от промисловий (предметний) дизайн, графічний дизайн та дизайн інтер'єру, додалися нові напрями, зокрема мультимедійний дизайн, ландшафтний дизайн та різні піднапрями моди [4, с. 5–10].

Згідно з дослідженням агенції економічного розвитку PPV Knowledge Networks, в Україні активно розвиваються графічний та предметний дизайн. [15]. Крім того, наукові дослідження вказують на актуальні тенденції у формуванні сучасного дизайну інтер'єрів в Україні, зокрема, на поєднання різних стилів, акцент на функціональність та використання екологічних матеріалів [5, с. 3–7]. Таким чином, сфера дизайну в Україні є багатогранною та динамічно розвивається, охоплюючи різні напрями, що відповідають сучасним викликам та потребам суспільства. Сучасний дизайн формує не тільки естетичні ідеали, а й орієнтує суспільство на матеріали, які не несуть шкоду для природного середовища та економлять природні ресурси [12]. Також дизайн може змінити погляди суспільства на усвідомлення себе частиною біосфери, яка здатна берегти та позитивно впливати на світ [17, с. 121–126].

Аналіз наукових джерел дозволив узагальнити погляди науковців щодо особливостей професії дизайнер. Дизайнер – це фахівець, який поєднує творчі та технічні навички для розробки візуальних концепцій і об'єктів, що відповідають естетичним, функціональним та практичним вимогам. Він виступає як художник–перетворювач, починаючи творчий процес із обміркування можливих варіантів майбутнього виробу та збору необхідної інформації [10].

Дизайнер вивчає культурну спадщину свого народу та народів світу, стежить за розвитком науково–технічного прогресу. У контексті концепції сталого розвитку дизайнер відіграє ключову роль у формуванні продуктів та послуг, що враховують економічні, екологічні та соціальні аспекти. Сталий дизайн спрямований на створення рішень, які мінімізують негативний вплив на довкілля, сприяють економічній ефективності та враховують соціальні потреби.

Залежно від спеціалізації, дизайнери можуть займатися різними напрямками, такими як графічний дизайн, дизайн інтер'єру, промисловий дизайн, вебдизайн та UX/UI дизайн, дизайн одягу та текстилю, ландшафтний дизайн та мультимедійний дизайн. У своїй діяльності дизайнер задіює одночасно фантазію та навички візуального оформлення (від простого олівцевого начерку до 3D–моделювання) для створення функціональної оболонки об'єкта, що розробляється. Таким чином, дизайнер – це професіонал, який, використовуючи креативність та технічні знання, створює естетично привабливі та функціональні продукти, що задовольняють потреби користувачів і відповідають

сучасним тенденціям. Також, дизайнер є агентом змін, який, поєднуючи креативність та відповідальність, сприяє гармонійному розвитку суспільства, економіки та природного довкілля. Окрім того, дизайнери відіграють ключову роль у формуванні продуктів та середовищ, що безпосередньо впливають на якість життя та стан довкілля. У сучасному світі, де екологічні проблеми стають дедалі гострішими, постійне вдосконалення та адаптація дизайнерів до змін є необхідністю. Швидкий розвиток технологій вимагає від дизайнерів освоєння нових інструментів та методів роботи, що підвищує ефективність та якість їхніх рішень. А дизайнери, які орієнтовані на сталий розвиток, забезпечують баланс між потребами сучасності та майбутніх поколінь [1, с. 141–153].

У жовтні 2013 року в Монреалі (Канада) 25 Генеральна асамблея ICOGRADA визнала сучасну професійну компетентність дизайнера, яка полягає у створенні візуального, матеріального, просторового та цифрового середовища за допомогою міждисциплінарних підходів у теорії та практиці дизайну. Графічний дизайнер усвідомлює культурні, етичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки своїх дій у різних сферах [20]. Враховуючи те, що дизайнери активно впливають на навколишнє середовище через вибір матеріалів, технологій і підходів до створення продукції важливим є врахування екологічної складової в освітній програмі з підготовки графічних дизайнерів у ЗВО.

Багато факторів впливають на кар'єру графічного дизайнера, включаючи соціальні потреби, вимоги ринку праці та стейкхолдерів, загальні вимоги системи професійної освіти, які регулюються державними законами та стандартами вищої освіти, тощо [20]. Професія графічного дизайнера сьогодні вимагає не лише творчого підходу, а й комплексу знань та навичок, які дозволяють створювати ефективні та естетично привабливі візуальні рішення. Згідно зі Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 022 «Дизайн» та сучасними науковими дослідженнями, компетентності графічного дизайнера можна структурувати наступним чином: інтегральна, загальні, художньо–проектні, технологічні, інформаційно–комунікаційні, професійно–практичні, дослідницькі, інноваційні, соціально–особистісні [16]. Окрім того, графічний дизайнер повинен мати уявлення про причинно–наслідкові зв'язки, усвідомлювати реальну чи приховану користь або шкоду від своєї професійної діяльності. У контексті збереження природи це означає, що дизайнер має враховувати вплив своєї роботи на довкілля на всіх етапах створення продукту: від концепції до його реалізації та кінцевого використання.

Підготовка майбутніх графічних дизайнерів у (ЗВО) є багатогранним процесом, що поєднує теоретичне навчання, практичні навички та розвиток творчого потенціалу здобувачів вищої освіти. Згідно з науковими дослідженнями, ефективна підготовка дизайнерів залежить від низки ключових

факторів, які забезпечують формування компетентних та конкурентоспроможних фахівців. Основні з них включають: сучасне освітнє середовище (доступом до новітніх комп'ютерних технологій та програмного забезпечення, створення професійно-орієнтованого середовища, що стимулює розвиток творчого потенціалу майбутніх дизайнерів); актуалізація навчальних програм (впровадження освітніх компонент, що відповідають сучасним тенденціям у дизайні, орієнтованих на сталий розвиток та інтеграцію мистецтва й науки в процесі навчання); підвищення кваліфікації викладачів (у сфері сучасних технологій та методик викладання, залучення практикуючих фахівців до освітнього процесу для передачі актуального досвіду); практична спрямованість навчання (організація практичних занять, майстер-класів та стажувань, що дозволяють здобувачам вищої освіти застосовувати теоретичні знання на практиці, співпраця з професійними дизайнерами та компаніями для реалізації реальних проєктів); розвиток креативного мислення (участі здобувачів вищої освіти у конкурсах, виставках та інших заходах, використання інноваційних методів навчання, що заохочують нестандартне мислення); реалізація міждисциплінарного підходу (поєднання знань із різних галузей, таких як мистецтво, технології, екологія, маркетинг та психологія).

На думку Цзю Дутін у процесі підготовки майбутніх фахівців із графічного дизайну необхідно створити низку організаційно-педагогічних та психолого-педагогічних умов супроводу. Науковець виділяє загальні, приватні, спеціальні умови. До загальних належать організація освітнього процесу з урахуванням кадрового потенціалу, методологічних та організаційно-управлінських аспектів. Приватні умови охоплюють – сформоване креативне середовище, сприятливий соціально-психологічний клімат, критеріальний апарат моніторингу та оцінки сформованості професійної компетентності. Спеціальні – доведення кожному майбутньому графічному дизайнеру актуальності, пріоритетності, ролі, місця та важливості розвитку професійної компетентності як засобу соціалізації особистості [20].

У наукових працях О. Кирилової зазначено, що підготовка майбутніх дизайнерів складається з низки складових: теоретична (освітні компоненти теоретичного циклу), мистецька (рисунок, живопис, кольорознавство, пластична анатомія, методики образотворчої грамотності та ін.), професійно-зорієнтована (спонукання до творчої діяльності), технічна та технологічна (знання з ергономіки, конструювання, технологічних процесів та ін.), організаційно-технічна (знання правил безпеки, управлінсько-економічні особливості роботи підприємств та ін.) [7, с. 84–91]. У свою чергу О. Троцька вважає, що процес підготовки майбутніх дизайнерів має ґрунтуватися на системному підході для забезпечення цілісності загально-художньої, інженерної, гуманістичної та екологічної складової професійної освіти майбутнього дизайнера [18, с. 409–413].

На думку В. Прусак екологізація дизайн–освіти може відбуватися трьома шляхами: полі–предметний, моно–предметний, змішаний [12; 13, с. 86–90]. Суть поліпредметного підходу полягає в інтеграції екологічних аспектів у різні освітні компоненти без виділення окремого курсу. Екологічні теми включаються в зміст існуючих предметів, таких як матеріалознавство, технології виробництва, історія мистецтва тощо. Наприклад, під час вивчення матеріалознавства розглядаються екологічні властивості матеріалів, їх вплив на довкілля та можливості переробки. Перевагами такого підходу є комплексне розуміння екологічних питань у різних контекстах та сприяння формуванню системного мислення. Недоліками є поверхневий розгляд екологічних тем без глибокого занурення. Монопредметний підхід – введення окремого курсу, повністю присвяченого екологічним аспектам і дизайну зокрема. Це може бути курс, що охоплює теми екології, стійкого розвитку, екологічного законодавства, екодизайну, еколого–аудиторської діяльності підприємству, організація системи управління екологічною безпекою та ін. Відповідно перевагами зазначеного підходу є глибоке вивчення екологічних питань, формування спеціалізованих знань та навичок. З недоліків може бути ізольованість від інших дисциплін, що ускладнює інтеграцію знань у загальний контекст дизайну. Змішаний підхід екологізації процесу підготовки майбутніх графічних дизайнерів поєднує елементи поліпредметного та монопредметного підходів, включаючи екологічні теми в різні освітні компоненти та організовуючи окремі заходи, присвячені екологічним питанням. Наприклад проведення екологічних тижнів, семінарів, воркшопів, а також інтеграція екологічних тем у проєктні роботи здобувачів вищої освіти. Перевагами такого підходу є всебічне охоплення екологічних питань, що сприяє інтеграції знань та практичних навичок. Відповідно недоліками є значна витрата часу на ретельне планування та координацію між освітніми компонентами та заходами.

На наш погляд оптимальним є поліпредметний підхід, оскільки він сприяє формуванню цілісного бачення екологічних проблем та шляхів їх вирішення, не порушуючи цілісності занять та забезпечуючи зв'язок змісту курсу певної освітньої компоненти із знаннями про природне довкілля та екологію. Загалом, вибір підходу залежить від специфіки закладу вищої освіти, навчальних програм та цілей, поставлених перед здобувачами вищої освіти. Отже для набуття професійної компетентності майбутньому графічному дизайнеру потрібний комплексний, поліпредметний, системний підхід із інтеграцією різних галузей наук.

Екологічна складова підготовки майбутніх графічних дизайнерів у Житомирському державному університеті імені Івана Франка представлена освітньою компонентною «Екологія». Завдання зазначеної освітньої компоненти мають інтегрований, міждисциплінарний характер і спрямовані на:

формування теоретичної бази знань про екологічні проблеми України та Житомирського Полісся; ознайомлення з екологічно небезпечними процесами та матеріалами, розуміння впливу на навколишнє середовище діяльності компаній із графічного дизайну, екологічних стандартів і сертифікацій; розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки, критичного мислення та ін. Зміст освітньої компоненти спрямований допомогти майбутнім графічним дизайнерам зрозуміти, як їхні рішення впливають на навколишнє середовище, та стимулювати їх до більш свідомого споживання та виробництва. Також це сприятиме підготовці фахівців, які зможуть створювати не тільки привабливі, але й екологічно відповідальні дизайнерські рішення. Такий підхід допоможе розвитку сталого дизайну та збереженню навколишнього середовища. Окрім того, знання основ екології допомагають дизайнерам створювати візуальний контент, що спонукає до свідомого використання ресурсів та є основним інструментом передачі екологічних ідей, візуалізації даних про стан природи та кліматичні зміни через інфографіку. Графічний дизайн, у свою чергу, може слугувати містком для поширення цих знань серед широкої аудиторії, наприклад, через освітні матеріали чи екологічні програми.

Варто відмітити, що навчальна програма освітньої компоненти «Екологія» подається через призму дизайну. Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти вивчають, як дизайн може бути інструментом для вирішення екологічних проблем. Це дозволяє їм бачити повну картину процесу створення продукту та розуміти, як кожен етап впливає на природне довкілля. Тематика навчальної програми охоплює найактуальніші екологічні проблеми сучасності, такі як зміна клімату, забруднення довкілля, дефіцит ресурсів. Розроблений курс стимулює майбутніх дизайнерів до аналізу, оцінки та формулювання власної думки щодо екологічних проблем.

Підготовка дизайнерів із урахуванням екологічних аспектів передбачає комплексний підхід, який включає теоретичну основу, практичні навички та формування свідомості про навколишнє середовище. Відповідно до навчальної програми освітньої компоненти «Екологія» здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 022 Дизайн, спеціалізації 022.01 Графічний дизайн, освітньо-професійної програми Графічний дизайн у процесі лекційних та практичних занять, передбачених навчальним планом, отримують теоретичні знання, які допоможуть їм удосконалити навички аналізу та узагальнення екологічної інформації та даних, проектування екологічних ситуацій і способів їх вирішення, що є основою для прийняття обґрунтованих рішень у професійній діяльності.

Ознайомлення майбутніх графічних дизайнерів із основами екології відбувається у процесі лекційних занять. Зокрема, інтерактивна лекція, яка

поєднує традиційний виклад матеріалу з елементами діалогу, запитаннями до здобувачів вищої освіти та короткими обговореннями (наприклад, у процесі подачі нового матеріалу про забруднення повітря, поставити здобувачам запитання для обговорення: «Які заходи можна впровадити для зниження викидів CO₂ у вашому місті?»). Лекція–візуалізація з використанням презентацій, інфографіки, відео та схем для кращого засвоєння матеріалу. Наприклад, відеоролик про зміни клімату або візуалізація даних щодо рівнів забруднення у різних регіонах України та світу; обговорення інфографіки «Екологічний слід людини», що демонструє вплив споживання ресурсів на природу. Лекція–дискусія з включенням елементів обговорення в структуру лекції для активізації мислення здобувачів вищої освіти (обговорення питання «Чи є альтернативна енергетика реальною альтернативою традиційним джерелам енергії?»).

Закріплення, поглиблення та застосування теоретичних знань здобувачами відбувається на практичних заняттях. Практичні заняття дозволяють підвищити рівень залученості здобувачів освіти до освітнього процесу, стимулюють їх до активного навчання та забезпечують розвиток навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності. Їх ефективність залежить від професіоналізму викладача, структури подання матеріалу та системи педагогічних методів, що робить навчання більш динамічним і захоплюючим. Як приклад використання рольових ігор та симуляцій з метою імітації реальних ситуацій для розвитку навичок прийняття рішень. Наприклад, рольова гра, де здобувачі освіти виступають у ролі представників влади, бізнесу, громадських активістів та обговорюють екологічну політику міста. Метод кейс–стаді (Case Study) з розглядом реальних екологічних ситуацій або проблем із можливими шляхами вирішення (аналіз кейсу про катастрофу на Чорнобильській АЕС; поводження з відходами дизайн–студії, яка використовує велику кількість фарб, розчинників та інших хімічних речовин). Дебати – обговорення проблемної теми з протилежними точками зору (наприклад, «Чи варто заборонити пластикові пакети повністю?»).

Ефективними є інтерактивні методи навчання: мозковий штурм, асоціативний кущ, фішбоун та ін. Метод мозкового штурму (Brainstorming) сприяє генерації ідей із метою вирішення екологічної проблеми (наприклад, розробити оригінальні та ідеї, що запам'ятовуються для візуальної кампанії, яка заохочувала б людей до сортування сміття; сучасна наука розробила спосіб боротьби з комарами, до чого це призведе?). Аналіз проблем, пов'язаних зі створенням екологічно чистих продуктів та встановлення причинно–наслідкових зв'язків забруднення навколишнього середовища й погіршення екологічної ситуації, виявлення основних причин проблем та пошук ефективних рішень можна здійснювати за допомогою методу «риб'ячої кістки»

(фішбоун). Прикладом завдань є: аналіз низької популярності екологічної упаковки; надмірного використання пластику в пакуванні; впливу дизайну на споживання електроенергії; встановлення причинно–наслідкових зв'язків антропогенного впливу на природні ресурси. Отже, кожен метод передбачає активну взаємодію здобувачів вищої освіти, практичне застосування знань та розвиток професійних компетенцій.

Також важливою формою набуття знань і навичок є самостійна та індивідуальна робота здобувача вищої освіти в університеті. Завдання для самостійного опрацювання включають вивчення екосистем, біорізноманіття, забруднення довкілля, кліматичні зміни та інші актуальні екологічні проблеми; дослідження властивостей матеріалів, їх впливу на довкілля та можливостей їх переробки тощо. Тематика розроблених завдань різнопланова, цікава, творчо–та практико–орієнтована, що дозволяє створити індивідуальну траєкторію та задовольнити інтереси здобувача вищої освіти. Наприклад, розробити: макет стенду «Утилізація, переробка відходів», «Життєвий цикл продукції. Історія однієї речі», екологічний плакат «Збережи Землю, Воду», буклет «Наслідки антропогенного впливу на природне довкілля», екознак нового харчового продукту, оформити шпальту газети «Прогноз погоди – Україна 2050» та ін. [14].

Окрім завдань творчого спрямування робочою програмою освітньої компоненти «Екологія» передбачено завдання аналітичного характеру: аналіз екологічних кейсів, пошук рішень, ситуативних та проблемних завдань; написання есе, розробка екологічних проєктів, анкет для виявлення екологічної свідомості серед здобувачів вищої освіти; оцінка місцевих або міжнародних екологічних проблем; підготовка тез та виступів на екологічну тематику; виготовлення візуальних презентацій та ін. Загалом можна відмітити, що акцент робиться на практичному застосуванні знань – майбутні графічні дизайнери повинні вміти аналізувати екологічні наслідки дизайнерських рішень та розробляти проєкти, які мінімізують негативний вплив на довкілля.

Вивчення екології є життєво важливою дисципліною для дизайнерів, оскільки воно є основою для більш сталого майбутнього. Вона дозволяє дизайнерам брати активну участь у вирішенні екологічних проблем у всьому світі, а також створювати середовища та продукти, які будуть корисними як для людей, так і для Землі. Отже, розуміння того, як екологія та дизайн пов'язані один з одним, є важливим для формування свідомого та відповідального дизайнера.

Висновки. Проблема екології набуває все більшої актуальності у сучасному світі, і галузь дизайну не є винятком. Аналіз сучасного стану підготовки графічних дизайнерів свідчить про необхідність посилення екологічної складової в навчальних програмах. Результати дослідження дозволяють стверджувати, що ефективне формування екологічної складової професійної

підготовки дизайнерів можливе за умов: системної інтеграції екологічного компонента в освітній процес; використання інноваційних форм і методів навчання; залучення здобувачів освіти до практичної екологічно орієнтованої проєктної діяльності. Інтеграція екологічних принципів у освітній процес дозволить виховати нове покоління дизайнерів, здатних створювати не лише естетично привабливі, але й екологічно відповідальні проєкти. Таким чином, інтеграція екологічної складової в підготовку графічних дизайнерів є важливим кроком до створення більш стійкого майбутнього.

Перспективними напрямками подальших досліджень є вдосконалення методів оцінювання екологічної компетентності та створення інноваційних освітніх технологій для підготовки екологічно свідомих дизайнерів.

Література:

1. Близнюк М. Екологічний дизайн: теоретичні основи, принципи, освітня складова. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Вип. 33. С. 141–153.
2. Бондаренко Н., Пасько О. Собливості підготовки майбутніх фахівців дизайну у закладах вищої освіти. *Мистецтвознавство. Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 61, том 1, 2023. С. 58–63.
3. Брюханова Г. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні: історичний аспект / Г. В. Брюханова // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 3–4. С. 113–117.
4. Даниленко В. Дизайнерська освіта України: перехід у нову якість. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв* [Текст]: зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В.Я. Х.: ХДАДМ, 2017. 192 с. (Мистецтвознавство: № 3). С. 5–10.
5. Демессіє М. К. Актуальні напрямки у формуванні сучасного образу архітектури інтер'єрів. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 41. С. 3–7.
6. Єршова О. М. Генезис підготовки фахівця–дизайнера / О. М. Єршова // *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно–технічної еліти* : зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. Харків : НТУ «ХПІ», 2012. Вип. 30–31 (34–35). С. 91–100.
7. Кирилова О. (2019). Підготовка майбутніх дизайнерів до застосування артпедагогічних технологій у професійній діяльності як наукова проблема. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 2(16), 84–91.
8. Марта Візер Екологічний графічний дизайн. *POLIT.Challenges of science today*, 5–7 April 2022. 233–235.
9. Оршанський Л. (2020). Сучасні вимоги й особливості професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, (15), 43–56. <https://zbornik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/189/73>
10. Професія дизайнер: де вчитися, зарплати, спеціалізації та напрямки, плюси і мінуси в 2023 році. URL: https://worldbank.org.ua/3747-profesiya-dizayner.html?utm_source=chatgpt.com
11. Прусак В. Становлення та розвиток дизайн–освіти в Україні кінець ХХ – початок ХІХ ст. / В. Прусак // *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. Вип. 31. С. 71–82.
12. Прусак В. Ф. Організаційно–педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Прусак Володимир Федорович. Івано–Франківськ, 2006. 211 с.

13. Прусак В.Ф. Особливості екологічного світогляду майбутнього дизайнера в системі неперервної освіти / В.Ф. Прусак // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка*. Сер.: Педагогіка. Тернопіль, 2011. № 2. С. 86–90.

14. Сорочинська О. А. Дизайн плакату як засіб екологічного просвітництва. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2024. № 9(43). С. 375–388.

15. Стан розвитку дизайну в Україні. На прикладі графічного та предметного дизайну. Звіт за результатами дослідження. Львів, 2019. 73 с.

16. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 02 Культура і мистецтво. Спеціальність 022 Дизайн : Наказ МОН України від 13.12.2018 р. № 1391. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/022-Dyzayn-bakalavr.28.07.pdf>

17. Томашевський В. Проблема професійної підготовки майбутніх дизайнерів у системі вищих навчальних закладів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. Вип. 41. С. 121–126.

18. Троцька О. Проблема екологічного виховання майбутніх ландшафтних дизайнерів. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.13. С. 409–413.

19. Фурса О. О. Тенденції розвитку дизайн–освіти в теорії і практиці профільних вищих навчальних закладів / О. О. Фурса // *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 3. С. 172–180.

20. Цзю Дутін Педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з графічного дизайну. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2020. № 2 (20).

21. Чирчик С. (2024). Сучасні наукові підходи до професійної підготовки майбутніх дизайнерів (огляд). *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, (17), 52–73.

References:

1. Blyzniuk M. Ekolohichniy dyzain: teoretychni osnovy, pryntsyvy, osvitalia skladova [Ecological design: theoretical foundations, principles, educational component]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. Vyp. 33. S. 141–153. [in Ukrainian].

2. Bondarenko N., Pasko O. (2023) Soblyvosti pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv dyzainu u zakladakh vyshchoi osvity [Ability to train future design specialists in institutions of higher education]. *Mystetstvoznnavstvo. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 61, tom 1. [in Ukrainian].

3. Briukhanova H. V. (2014). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv z dyzainu drukovanoi produktsii v Ukraini: istorychnyi aspekt [Professional training of future print design specialists in Ukraine: historical aspect]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. 2014. Vyp. 3–4. S. 113–117. [in Ukrainian].

4. Danylenko V. (2017). Dyzainerska osvita Ukrainy: perekhid u novu yakist [Design education of Ukraine: transition to a new quality]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv* [Tekst]: zb. nauk. pr. / za red. Danylenka V.Ia. Kh.: KhDADM, 2017. 192 s. (Mystetstvoznnavstvo: № 3). S. 5–10. [in Ukrainian].

5. Demessie M. K. (2022). Aktualni napriamky u formuvanni suchasnoho obrazu arkhitektury interieriv [Current trends in the formation of a modern image of interior architecture]. *Mystetstvoznnavchi zapysky* : zb. nauk. pr. 2022. Vyp. 41. S. 3–7. [in Ukrainian].

6. Iershova O. M. (2012). Henezys pidhotovky fakhivtsia–dyzainera [The genesis of the training of a specialist-designer]. O. M. Yershova // *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno–tekhnichnoi elity* : zb. nauk. pr. / red. L. L. Tovazhnianskyi, O. H. Romanovskiyi. Kharkiv : NTU «KhPI», 2012. Vyp. 30–31 (34–35). S. 91–100. [in Ukrainian].

7. Kyrylova O. (2019). Pidhotovka maibutnikh dyzaineriv do zastosuvannya artpedagogichnykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti yak naukova problema [Preparation of future designers for the use of art-pedagogical technologies in professional activities as a scientific problem]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*, 2(16), 84–91. [in Ukrainian].
8. Marta Vizer (2022). Ekolohichni hrafichni dyzain [Environmental graphic design]. *POLIT.Challenges of science today*, 5–7 April 2022. 233–235. [in Ukrainian].
9. Orshanskyi L. (2020). Suchasni vymohy y osoblyvosti profesiinnoi pidhotovky maibutnikh dyzaineriv u zakladakh vyshchoi osvity [Modern requirements and features of professional training of future designers in institutions of higher education]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menezhment*, (15), 43–56. [in Ukrainian].
10. Profesiia dyzainer: de vchytysia, zarplaty, spetsializatsii ta napriamky, pliusy i minusy v 2023 rotsi [Designer profession: where to study, salaries, specializations and directions, pros and cons in 2023]. URL: https://worldbank.org.ua/3747-profesiya-dizayner.html?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
11. Prusak V. (2017). Stanovlennia ta rozvytok dyzain–osvity v Ukraini kinets XX – pochatok XIX st. [The formation and development of design education in Ukraine at the end of the 20th - the beginning of the 19th century]. / V. Prusak // *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. 2017. Vyp. 31. S. 71–82. [in Ukrainian].
12. Prusak V. F. (2006). Orhanizatsiino–pedagogichni zasady pidhotovky maibutnikh dyzaineriv u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Organizational and pedagogical principles of training future designers in higher educational institutions of Ukraine]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Prusak Volodymyr Fedorovych. Ivano–Frankivsk, 2006. 211 s. [in Ukrainian].
13. Prusak V.F. (2011). Osoblyvosti ekolohichnoho svitohliadu maibutnoho dyzainera v systemi neperervnoi osvity [Peculiarities of the ecological outlook of the future designer in the system of continuous education]. / V.F. Prusak // *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka*. Ser.: Pedagogika. Ternopil, 2011. № 2. S. 86–90. [in Ukrainian].
14. Sorochynska O. A. (2024). Dyizain plakatu yak zasib ekolohichnoho prosvitnytstva [Poster design as a means of environmental education]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriia «Pedagogika», Seriiia «Psihholohiia», Seriiia «Medytsyna»)*. 2024. № 9(43). S. 375–388. [in Ukrainian].
15. Stan rozvytku dyzainu v Ukraini. Na prykladi hrafichnoho ta predmetnoho dyzainu. Zvit za rezultatamy doslidzhennia [State of design development in Ukraine. On the example of graphic and object design. Report on the results of the study]. Lviv, 2019. 73 s. [in Ukrainian].
16. Standart vyshchoi osvity Ukrainy. Pershyi (bakalavrskyi) riven. Haluz znan 02 Kultura i mystetstvo. Spetsialnist 022 Dyizain [Standard of higher education of Ukraine. First (bachelor) level. Field of knowledge 02 Culture and art. Specialty 022 Design]. Nakaz MON Ukrainy vid 13.12.2018 r. № 1391. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/022-Dyizayn-bakalavr.28.07.pdf> [in Ukrainian].
17. Tomashevskyi V. (2014). Problema profesiinnoi pidhotovky maibutnikh dyzaineriv u systemi vyshchykh navchalnykh zakladiv [The problem of professional training of future designers in the system of higher educational institutions]. *Pedagogika vyshchoi ta serednoi shkoly*. 2014. Vyp. 41. S. 121–126. [in Ukrainian].
18. Trotska O. (2013). Problema ekolohichnoho vykhovannia maibutnikh landshaftnykh dyzaineriv [The problem of ecological education of future landscape designers]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 2013. Vyp. 23.13. S. 409–413. [in Ukrainian].

19. Fursa O. O. (2013). Tendentsii rozvytku dyzain–osvity v teorii i praktytsi profilnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Trends in the development of design education in the theory and practice of specialized higher educational institutions]. / O. O. Fursa // Pedahohichni protses: teoriia i praktyka. 2013. Vyp. 3. S. 172–180. [in Ukrainian].

20. Tsziu Dutin (2020). Pedahohichni aspekty profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv z hrafichnoho dyzainu [Pedagogical aspects of professional training of future specialists in graphic design]. Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykhohohiia». Pedahohichni nauky. 2020. № 2 (20). [in Ukrainian].

21. Chyrchuk S. (2024). Suchasni naukovi pidkhody do profesiinoi pidhotovky maibutnykh dyzaineriv (ohliad) [Modern scientific approaches to the professional training of future designers (review)]. Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment, (17), 52–73. [in Ukrainian].